

Uit talloos veel miljoenen

Een krachtig meervoud in deze titel van Willem Frederik Hermans. Is dat zo bijzonder, een getalnaam in het meervoud? Miljoen/miljoenen gaat toch net zo als schoen/schoenen of kalkoen/kalkoenen? Je kunt in het Nederlands op twee manieren een meervoud maken, met *-en*, zoals in schoenen, of met *-s* zoals in lepels. De keuze wordt bepaald door een eenvoudige ritmeregels: het meervoud moet eindigen in twee lettergrepen waarvan de eerste benadrukt is en de tweede niet, dus net als in het woord 'ritme' zelf. Zo krijg je schoenen, miljoenen, ballen en kanonnen. En zo krijg je lepels, kabouters, canons en kastanjes. Allemaal eindigen ze in het ritme van 'ritme'.

namen hebben bijvoorbeeld niet eens een meervoud. Je kunt zeggen 'ik zie honderden mensen op straat'. Het gaat ook goed met 'duizenden', 'tienduizenden', 'honderdduizenden', 'miljoenen'. Maar meestal gaat het helemaal niet: 'ik zie zevenen mensen op straat', 'twintigen mensen op straat', 'tweehonderdvijftigen mensen op straat'. Het gaat ook niet zo goed met 'tienmiljoenen' en 'honderdmiljoenen'; dat moet 'tientallen miljoenen' en 'honderden miljoenen' worden. Maar we hadden toch 'met zijn zevenen'? In die ene vaste uitdrukking kun je opeens wel elke getalnaam gebruiken: 'met zijn veertienen', 'twintigen', 'tweehonderdvijftigen', 'tienmiljoenen', etc. Maar zijn dat eigen-

"Je hebt weer talloos veel honderds"

We vergeten nu even dat er, zoals bij elke taalkundige regel, af en toe een uitzondering opduikt (zoals in ooms en woningen), en kijken weer naar de getalnamen. Op het eerste gezicht lijken die de ritmeregels aan hun laars (laarzen?) te lappen. Er wordt altijd *-en* gebruikt, ongeacht het ritme: we zouden honderds moeten zeggen in plaats van honderden, duizends in plaats van duizenden, met zijn zevens in plaats van met zijn zevenen. Getalnamen gedragen zich archaïsch. Vroeger kende het Nederlands alleen maar het meervoud met *-en*. Dat komen we nog wel eens tegen in vaste, bijbelse uitdrukkingen, zoals in 'de vogelen des velds' of 'het rijk der hemelen'; de ritmeregels werkt hier nog niet. Getalnamen hebben de nieuwlichterij met het *-s* meervoud overleefd. Het is een gesloten klasse, net als de Nederlandse adel.

Ik zie zevenen mensen op straat

Dan kun je ook andere eigenaardigheden verwachten. En die zijn er te over. De meeste getal-

lijken wel meervouden? Waarschijnlijker is dat het hier om een ander archaïsch overblijfsel gaat, een derde-naamvalsmerking met *-en*. Zulke relicten bestaan ook nog in andere vaste uitdrukkingen, zoals in 'in groten getale' of 'in vieren delen'. Kortom, het is een eigen, gesloten cultuur daar bij die getalnamen.

Maar ook die taalkundige ivoren toren is onderhevig aan erosie. Van de week kwam mijn dochtertje thuis met twee zevens, twee achten, twee negens en twee tienen op haar rapport. Echte meervouden, die zich keurig aan de ritmeregels houden. We hebben daar nog weinig ervaring mee, want onze rapportcijfers lopen niet verder dan tien. Als ons cijfersysteem van nul naar honderd wordt uitgebreid, kunnen we een doorbraak forceren. Dan gaan we zeggen 'zij heeft twee dertiens en twee tachtigs op haar rapport'. Zelf ben ik al zover dat ik mijn dochtertje zal prijzen met "je hebt weer talloos veel honderds".

Prof dr Willem Levelt is directeur van het Max Planck Instituut voor Psycholinguïstiek in Nijmegen